

**Eduskunta
Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta**

Viite: Lausuntopyyntö / VNS 3/2016 vp (Teema: Vanhuspalvelujen henkilöstömitoitus)

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPerin lausunto Valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmaksi vuosille 2017-2020

Yleistä

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer pitää hallituksen selontekoa julkisen talouden suunnitelmasta vanhuspalveluiden osalta puutteellisena ja selonteossa esitettyjä säästöarvioita osin sekä perusteiden, että toteutuvien säästötavoitteiden osalta virheellisinä. Vanhuspalveluiden henkilöstömitoituksilla on todellista merkitystä erityisesti kuntatalouteen ja niiden tarkastelussa on huomioitava suoranaisten mitoituksista aiheutuvien henkilöstökustannusten lisäksi mitoitusten seurausvaikutusten kustannukset.

Suunnitelmallinen työn tuottavuuden tehostaminen toimii

Ennaltaehkäisevä toiminta huomioidaan Suomessa usein vain juhlapuheissa ja kirjallisissa selonteoissa, mutta käytäntö usein osoittaa aivan päinvastaista. Kiinnittämällä huomio ja toiminnan painopiste matalamman tason ennaltaehkäisevään toimintaan, pystytään välttämään kalliimmat korjaavat kustannukset. Tästä on hyvänä esimerkkinä se, kun lapsiperheiden kotihoitopalveluihin on lisätty resursseja, niin samalla selvästi kalliimpia huostaanottoja on voitu vähentää. Sama ilmiö näkyy myös vanhuspalveluissa niin, että vähentämällä henkilöstömitoitusta ja madaltamalla alalla toimivan koulutetun henkilöstön osuutta on lisätty ambulanssikuljetuksia, perusterveydenhuollon päivystyksen sekä erikoissairaanhoidon tarvetta.

Kuntien valtionosuusleikkaukset pakottavat kuntia supistamaan toimintaansa. Mikäli säästöt toteutetaan henkilöstön lomautuksina, niin niillä saadaan aikaan usein koko vuoden kestävä krooninen henkilöstömitoitusvajaus. Näitä sote-sektorin lomautuksia toteuttaneet kunnat ovat usein jälkeensä todenneet saavutettujen säästöjen olleen tosiasiasa negatiiviset. Henkilöstömitoituksella on suora yhteys julkisen sektorin menoihin. Lyhytnäköisillä ratkaisilla kuvitellaan vähennettävien kuluja, mutta tosiasiasa niillä saadaan aikaiseksi juuri päinvastainen vaikutus. Valtionosuuksien vähennyksellä heikennetään hyvin usein juuri vanhusväestölle suunnattuja palveluja ja tämä näkyy mm. matalampina henkilöstömitoituksina ja sen myötä kalliimpina korjaavina kustannuksina.

Työn tuottavuuden mittaamisen ongelmakohtia sote-sektorilla

Selonteossa suuri painoarvo annetaan tuottavuuden kasvulle, mikä useimmissa tapauksissa on varmasti myös järkevää ja perusteltua. Sote-sektorin tuottavuuden mittaamiseen ei kuitenkaan sovellu samat mittarit, mitkä ovat käytössä esim. teollisuudessa. Esimerkkinä tästä ovat nyt

yksityisissä hoiva-alan yrityksissä yleistyvät työntekijöiden työsopimusten yhteyteen laaditut ns. runkosopimukset. Ne ovat vain työnantajan ja työntekijän välisiä aiesopimuksia työllistämisestä. Käytännössä tämä tarkoittaa erillisen työsopimuksen solmimista jokaisen työvuoron osalta erikseen. Tässä työntekijälle ei turvata mitään suojaa esim. sairauspoissaolojen osalta ja tämä osaltaan selittää myös yksityisen sektorin matalampia sairauspoissaoloja. Säilyttääkseen palkkansa työntekijän on työskenneltävä myös sairaana. Joissain yksityisen sektorin suurten työnantajien toimipisteissä näiden runkosopimusten osuus työsopimuksista on yli 50%:a.

Tämä sama logiikka toimii myös ns. 0-sopimusten kohdalla, missä työaika ei ole tarkemmin sovittu, vaan työntekijä kutsutaan töihin tarvittaessa. Hoidettavat asiakkaat ovat joka päivä avun tarpeessa eivätkä asiakasmäärät riipu vaihtelevista tilauskannoista kuten teollisuudessa. Hoito- ja hoiva-aloille nämä työsopimusmallit eivät sovellu ja siksi myöskään paikallinen sopiminen ei toimi kestäväällä tavalla sote-sektorin työpaikoilla. Edistäessään paikallista sopimista sote-sektorilla hallitus itse asiassa heikentää työllisyyden kehitystä ja aiheuttaa vakavia vaaratilanteita palveluja tarvitseville asiakkaille ja työntekijöille sekä ylimääräisiä korjaavia kustannuksia kunnille. Työntekijöiden epätyypilliset työsuhteet ja palkanmenetykset vaikuttavat suoraan kotimaiseen ostovoimaan ja laskevat myös kotimaista kysyntää, joka puolestaan heikentää kotimaisen kysynnän varassa olevaa työllisyyttä.

Palvelujen ostot hoivapalveluissa ja niistä esitettävät säästöt eivät siis välttämättä kerro koko totuutta. Runko- ja 0-sopimukset sekä matalammat henkilöstömitoitukset näyttävät kyllä euromääräistä laskua, mutta tämän erotuksen maksajiksi joutuvat palveluja tarjoava henkilöstö sekä asiakkaat. Näissä työllistämismalleissa myös yritysten palkanmaksun välttelyn kustannukset siirretään yhteiskunnan vastuulle, kun työntekijät ovat entistä riippuvaisempia erilaisista tuista. Todellisia voittajia eivät suinkaan ole valtio ja kunnat, vaan palveluja tuottavat yritykset.

Kotimaisen kysynnän turvaaminen ja työllisyys

Hallitus toteaa selonteossaan aivan oikein sen, että lähivuosien taloudellista aktiviteettia kannattelee etupäässä yksityinen kulutus ja investoinnit. Kotimaisella kysynnällä on siis merkitystä. Huomionarvoista on myös se, että sote-sektorin työttömyys on useissa tapauksissa synnytetty julkisen talouden tasapainotuksessa tehdyillä toimenpiteillä.

Sote-alalla toimivien matalapalkkaisten työntekijöiden ansiot palautuvat pääasiassa takaisin julkisen talouden pyörittämiseen. Niistä ei työntekijälle jää ylimääräistä sijoitusvarallisuutta, eivätkä ne usein mahdollista myöskään ulkomaanmatkojen kautta tapahtuvaa pääomien siirtymistä maamme rajojen ulkopuolelle.

Suomi kamppailee vaikean työttömyystilanteen kanssa ja siksi työllisyysasteen huolehtimisella myös sote-alalla on pidettävä huolta. Käsittämätöntä on se, miksi maassamme hyväksytään vanhusten hoito- ja hoivapalvelujen osalta hyvinkin puutteellinen taso ja lähihoitajien työttömyys. Miten yhteiskunnallamme on varaa tähän?

Tuleva sote-uudistus

Sote-uudistus maahamme tarvitaan, mutta selonteossa uudistuksen toteutuksen valmisteluun osoitetut lisämäärärahat ovat hämmästyttävän vähäiset. Todellisuudessa valmistelukustannukset ovat paljon merkittävämmät ja ne joudutaan rahoittamaan nyt sote-sektorin toimintamäärärahoista.

Sote-uudistuksen kautta on mahdollista saavuttaa säästöjä, mutta jos ne haetaan henkilöstömitoitusten laskun tai vastaavien toimenpiteiden avulla, niin ne eivät kokonaistaloudellisesti arvioituina tule olemaan todellisia säästöjä ja kestäviä ratkaisuja pidemmällä tähtäimellä tarkasteltuina.

Selonteossa todetulla sairaalaverkon tiivistämisellä saadaan kyllä aikaiseksi nopeasti vaikuttavuutta, mikäli pidemmät matkat erikoissairaanhoidon palveluihin ja hoitojen aloituksen viivästyttämisestä aiheutuvat lisäkustannukset eivät syö näitäkin ennakoituja säästöjä.

Selonteon vajavuuksista

Kestävyysvajeen kuromisessa on selonteossa keskitytty lähinnä menojen leikkauksiin ja samalla tulopuolen kasvumahdollisuuksista on unohdettu lähes kokonaan esim. harmaan talouden osuus. Tämän harmaan talouden torjunnan tehostamisen kohdalla olisi mahdollisuus todella merkittäviin tulonlisäyksiin. Harmaan talouden kohdalla valtion tulonmenetysten suuruus arvioidaan olevan jopa samaa suuruusluokkaa, kuin koko julkisen talouden kestävyysvaje, eli noin 10 miljardia euroa, ja tämä menetys tapahtuu myös joka vuosi. Harmaa talous aiheuttaa myös velvoitteensa tunnollisesti hoitaville yrityksille vääristyneen ja kestävämmän kilpailutilanteen. Jättämällä puuttumatta tähän ilmiöön hallitus itse asiassa vaikeuttaa rehellistä yritystoimintaa ja suosii velvoitteensa laiminlyöviä toimijoita. Jättämättä puuttumatta tehokkaasti harmaan talouden torjuntaan hallitus toimii oikeastaan omaa hallitusohjelmaansa vastaan, eikä tue rehellisten yritysten toimintaedellytyksiä niin, kuin hallitusohjelmaan on kirjattu.

Selonteossa harmaan talouden torjunnan tueksi kirjatut tehostamistoimet ovat täysin riittämättömät. Oikeus- ja sisäministeriöiden hallinnonaloille on osoitettu kosmeettinen 1,3 M € vuotuinen jatkorahoitus, sekä toteamus siitä, että harmaan talouden torjunta pyritään säilyttämään nykytasolla. Valtion verotulomenetysten ja valtioneuvoston esittämän torjuntatoimien lisärahoituksen välillä on valtava epäsuhde. Suunniteltu lisärahoitus on vain noin yksi promille verrattuna vuotuisiin menetyksiin.

Lopuksi

Kuntatalouteen kohdistuvat leikkaukset ovat usein myös ennaltaehkäisevän toiminnan vastaista toimintaa. Vanhuspalveluihin kohdistuvat leikkaukset ja henkilöstömitoitusten lasku tulevat lisäämään kuntien korjaavia kustannuksia. Vuodesta 2019 lähtien ne ovat suoraan valtiolle lankeavia lisäkustannuksia. Liian matalasta henkilöstömitoituksesta aiheutuvien vahinkojen korjaavat kustannukset syövät myös saavutetut säästöt ja lisäksi ne aiheuttavat mittamattomat kärsimykset palveluiden puutteessa eläville vanhuksille sekä heidän hoitajilleen.

Helsingissä 2.5.2016

Silja Paavola
puheenjohtaja

Jussi Salo
kehittämisjohtaja

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry

SuPeriin kuuluu noin 90 000 lähi- ja perushoitajaa sekä muita toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaneita, jotka työskentelevät julkisella ja yksityisellä sektorilla.

Lisätietoja lausunnosta antaa kehittämisjohtaja Jussi Salo, 050 411 0169, jussi.salo@superliitto.fi